

Öğretmen Adaylarının Ortaöğretime Geçiş Sistemine İlişkin Algılarının ve Sistemi Geliştirmeye Yönelik Önerilerinin İncelenmesi

Yılmaz SARIER¹

Öz

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili algılarının belirlenmesi ve sistemi geliştirmeye yönelik önerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmış, çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören 147 öğretmen adayı oluşturmuştur. Veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Katılımcıların üçte biri sistemin olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunduğunu, üçte ikisi ise sürecin hiçbir olumlu yönünün olmadığını belirtmişlerdir. Ortaöğretime geçiş sistemine yönelik olumlu algılara ilişkin üç alt tema (eşitlik ve adaletli ölçme ve yerleştirmeye fırsat vermesi, öğrencileri olumlu yönde etkilemesi, ülke gerçeklerine ve özelliklerine uygun olması), olumsuz algılara ilişkin beş alt tema (Öğrenciye yönelik etkiler, sistemin işleyişi, sınavın yapısı ve niteliği, okullar ve eğitim anlayışına yönelik etkiler, eşitsizlik ve adaletsizliğe yönelik algılar, ebeveynlere yönelik etkiler) belirlenmiştir. Çalışmada, sistemin geliştirilmesine yönelik olarak bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi, çoklu ve esnek değerlendirme sisteminin uygulanması, her okulun kendi sınavını yapması, uygulamalı sınavların yapılması, nesnel ve nitelikli ölçmenin gerçekleştirilmesi, süreç odaklı ve okul notlarının göz önünde bulundurulduğu ölçme, değerlendirme ve yerleştirmenin yapılması, sosyo-kültürel etkinlikler ve projelerin de yerleştirmelerde değerlendirilmeye alınması, fırsat eşitliğini sağlayan politikaların geliştirilmesi gibi önerilerin katılımcılar tarafından üretildiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretime geçiş, kademeler arası geçiş, ortaöğretime geçiş sistemi, liselere geçiş sınavı.

Araştırma Makalesi

Gönderim: 15.03.2023

Kabul: 20.09.2023

Yayımlanma: 06.12.2023

Sorumlu Yazar:

Yılmaz Sarier

Screened by

Önerilen Atıf (Suggested Citation):

Sarier, Y. (2023). Öğretmen adaylarının ortaöğretime geçiş sistemine ilişkin algılarının ve sistemi geliştirmeye yönelik önerilerinin incelenmesi. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim*, 4(2), 61-82. <https://doi.org/10.55661/jnate.1265735>

¹ Eskişehir Odunpazarı İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü, yilmazsarier@yahoo.com, 0000-0002-9245-6026

Examination of Pre-service Teachers' Perceptions on the Transition System to Secondary Education and Their Suggestions for Improving the System

Yılmaz SARIER¹

Abstract

In this study, it is aimed to determine the perceptions of teacher candidates about the transition system to secondary education and to examine their suggestions for improving the system. Phenomenology design, which is one of the qualitative research methods, was used in the research, and the study group consisted of 147 teacher candidates studying at Anadolu University in the fall semester of the 2021-2022 academic year. The data were analyzed by content analysis. One-third of the participants stated that the system had positive and negative aspects, while two-thirds stated that the process had no positive aspects. Three sub-themes related to the positive perceptions towards the Secondary Education System (providing the opportunity for equality and fair assessment and placement, affecting students positively, being suitable for the realities and characteristics of the country), and five sub-themes related to negative perceptions (effects on students, functioning of the system, exam structure and quality, effects on schools and understanding of education, perceptions of inequality and injustice, effects on parents) were determined. In the study, it was understood that participants made suggestions for improving the system such as adopting a holistic approach, implementing a multiple and flexible assessment system, each school conducting its own exam, conducting practical exams, realizing objective and qualified measurement, conducting process-oriented measurement, evaluation and placement taking into account school grades, taking socio-cultural activities and projects into consideration in placement, and developing policies that ensure equal opportunities.

Keywords: Transition to secondary education, transition between grades, system of transition to secondary education, high school entrance exam.

Research Article

Received: 15.03.2023

Accepted: 20.09.2023

Published: 06.12.2023

Corresponding Author:

Yılmaz Sarier

Screened by

 iThenticate®

¹Eskişehir Odunpazarı District Directorate of National Education, yilmazsarier@yahoo.com, 0000-0002-9245-6026

Giriş

Birey, geleceğine eğitim sürecinde edindiği bilgi, birikim ve yeteneklerine göre yön verebilmekte, yüksek bir sosyal statüye ve yaşam standardına ulaşma da büyük oranda eğitimle mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda bireylerin hedeflerine ulaşmasında oldukça önemli olan eğitim kurumları, toplum tarafından sürekli izlenmekte, kalitesi ve başarılarıyla öne çıkanlar ise daha fazla ilgi görmektedir (Doğan ve Oktay, 2022). Nitekim devletin en öncelikli görevleri arasında artan eğitim talebini karşılamak, ilgi ve yeteneğe uygun bir üst eğitim kurumuna öğrencileri yönlendirmek ve onların meslek sahibi olmalarını sağlamak yer almaktadır (MEB, 2018).

Okul öncesinden başlayarak lisansüstü eğitiminin sonuna kadar devam eden eğitim sürecinde, öğrencilerin ilgi, yetenek ve imkânları doğrultusunda bir üst kademeye geçmesi oldukça önemlidir. İlköğretim ve yükseköğretim arasında bir köprü görevinde olan ortaöğretim, toplum tarafından nitelikli bir mesleğe sahip olmanın ön koşulu olarak algılanmakta (Biçer, 2014) olup ortaöğretim kademesine geçiş süreci, öğrenci yaşamında değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönemi de kapsamaktadır (Griebel ve Niesel, 2004). Bu dönemde öğrenciler; farklı bir sosyal çevreye ve pedagojiye uyum sağlamaya çalışmakta olup geçiş süreci, öğrenciler üzerinde akademik, sosyal ve duygusal etkiler yaratmaktadır (Demirbilek, 2022; Harris ve Nowland, 2020). Bu noktada öğrencilerin, ilgi ve yeteneklerine uygun eğitim kurumlarına yönlendirilmeleri sağlanmalıdır. Ancak ortaöğretimde gerek okul türlerinin gerekse eğitim kalitesinin farklılaşması sonucunda arz-talep dengesizliği oluşabilmekte her öğrenci ilgi ve yeteneğine uygun bir okulda eğitim görememektedir (Atılgan, 2018). Bu bağlamda ülkelerin eğitimin tüm paydaşlarını ve değişkenlerini göz önünde bulundurarak ortaöğretime geçiş sistemlerini planlamaları önem kazanmaktadır.

Ortaöğretime geçişte dünyada birbirinden farklı uygulamalar bulunmaktadır. Her ülke, kendi nüfusu, eğitim anlayışı, toplumsal yapısı ve kültürel özellikleriyle örtüşen bir ortaöğretime geçiş sistemi belirlemeye çalışmaktadır. Ortaöğretime geçişte; Macaristan, Güney Kore, Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok eyaleti ve Hollanda merkezi giriş sınavlarını; Japonya, İsviçre ve Danimarka tercihte bulunulacak okulların kendilerinin hazırladıkları sınavları; Almanya, Fransa ve Finlandiya okul notları ve öğretmen görüşlerini kullanmaktadır (Demir ve Yılmaz, 2019; Doğan ve Oktay, 2022). Estonya öğrenci ilgi ve yeteneklerine dayalı ortaöğretime geçiş sürecini benimserken (NUFFİC, 2015) Singapur temel eğitimin tamamlanmasının ardından uygulanan sınav sonuçları ile öğrencilerin yeteneklerini göz önünde tutulduğu bir geçiş sistemini tercih etmektedir (Bakioğlu ve Göçmen, 2016). Türkiye'de demografik yapısı ve sürekli artan toplumsal eğitim talebi karşısında ortaöğretime geçişte günümüze kadar birbirinden farklı yöntemleri denemiş sık sık değişikliklere gidilmiş, bu süreçte sıklıkla merkezi sınavların tercih edildiği de görülmüştür (Çakıoğlu, 2019; Demirbilek, 2022).

Türkiye'nin sosyo-kültürel ve ekonomik dinamikleri bölgelere göre farklılıklar göstermekte (Çelen vd., 2011) olup nitelikli olarak algılanan okulların çoğunluğu ülkenin daha fazla gelişmiş batı bölgelerinde bulunmaktadır (World Bank, 2005). Ailelerin çocuklarını daha nitelikli eğitim alabileceklerini düşündükleri okullara göndermek istemeleri sonucunda bazı okullar yüksek talebi karşılayamamaktadırlar (Argon ve Soysal, 2012). Nitekim 2018 yılında sınavla öğrenci alan bu okullar için 126.510 kontenjan ayrılmışken 996.000 öğrenci sınava girmek için başvuru yapmıştır (MEB, 2018). Araştırmalarda, sınavla öğrenci alan okullara yerleşme sürecinin öğrenciler ve veliler tarafından adeta bir yarış olarak görüldüğü belirtilmektedir (Çelik vd., 2017; Demir ve Yılmaz, 2019).

Türkiye'de ortaöğretime geçişte ilk defa merkezi bir sınav 1997 yılında hayata geçirilmiştir. Türkiye'de ortaöğretim kurumlarına öğrenci yerleştirmek için 1997-2023 yılları arasında beş farklı sınav sistemi uygulanmıştır. Bunlar; Liselere Giriş Sınavı (LGS 1997-2003), Ortaöğretim Kurumları Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS 2004 -2006), Seviye Belirleme Sınavı (SBS 2007 -2013), Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG 2014-2017) ve en son Liselere Geçiş Sınavı'dır (LGS 2018-2023) (Ulusoy, 2020). 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanan sistemle beraber ortaöğretime geçiş "merkezi yerleştirme" ve "yerel yerleştirme" olmak üzere iki farklı uygulama ile gerçekleştirilmekte, ortaokuldan mezun olan öğrencilerin %90'ı adrese dayalı, %10'u ise merkezi sınava dayalı olarak liselere yerleştirilmektedir (MEB, 2018). Yerel yerleştirme ile sınavsız öğrenci alan ortaöğretim kurumlarına, ikamet adresinin yanı sıra devam-devamsızlık ve Okul Başarı Puanı gibi kriterler

değerlendirilerek yerleştirmeler yapılmaktadır (MEB, 2019). Bu sistemde öğrencileri evlerine yakın okullara yerleştirmenin hedeflenmesi, öğrencilerin sınava girme zorunluluklarının kaldırılması, belirlenen az sayıda okula merkezi sınavla öğrenci alınması göze çarpan özelliklerdir (Çaylar, 2020; Taşkın ve Aksoy, 2018).

LGS sistemi; soruların niteliği, yerleştirmede öğrencinin ikamet adresinin öncelikli olarak dikkate alınması, okul başarı puanı ve özürsüz devamsızlığın kriterler arasında olması, öğrencilere tercih edilecek okulların tanıtımlarının yapıldığı bir portal oluşturulması gibi nedenlerle toplum tarafından olumlu karşılanırken sistem; soruların zorluğu, sınav süresinin yetersizliği, tek sınava bağlı yerleştirmenin öğrencilerde strese yol açması, okulların nitelikli ve niteliksiz olarak kategorileştirilmesi, sistemin yeni problemler ortaya çıkarması, yönlendirmenin sağlıklı yapılamaması, öğrenciler üzerinde oluşan sınav baskısını azaltmaması hatta daha da artırması, çocukları özel okul veya kurslara yönlendirmesi ve öğrencilerin okula ilgisini azaltarak okulun işlevsiz hale gelmesi gibi gerekçelerle de sıklıkla eleştirilmektedir (Doğan ve Oktay, 2022; Pura, 2020). Türkiye’de ortaöğretime geçişte uygulanan merkezi sınavlar; okullardaki derslerin içeriğini belirlemede, eğitim öğretimin temel amaçlarını ikinci plana itmekte, öğrencilerin ve ebeveynlerin okuldan daha çok bu sınava yönlenmelerine neden olmaktadır (TED, 2010; Yalçın, 2019).

Türkiye’de okullar arasında eğitim kadrosu ve kalitesi, alt yapı ve olanaklar açısından önemli farklar bulunmaktadır. Bu nedenle öğrenciler, daha kaliteli eğitim imkânı sunan, mezun olduğunda saygınlık kazandıran, alt yapı ve olanakları daha fazla olan eğitim kurumlarına yönelmektedir. Başlangıcından günümüze ortaöğretime geçiş sürecinde uygulanana gelen farklı modeller köklü ve kalıcı olamamıştır. Ortaöğretime geçiş sisteminin incelendiği araştırmalarda farklı konuların çalışıldığı gözlemlenmektedir. Bu konular; okul, eğitim ve öğretimin işlevsizleşmesi, okul harici kaynaklara yönelme, okullar arasındaki nitelik farklılıkları, sınavların öğrenciler üzerinde oluşturduğu stres, kaygı ve baskı, sınavda alınan puanın okul seçiminde en öncelikli tercih nedeni olması olmak üzere beş ana başlık altında özetlenmektedir (Atılğan, 2018).

Ortaöğretime geçiş sürecinde uygulanan merkezi sınavlar, öğrenci ve ebeveynlerinin psikolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ebeveynler, çocukları için uygun okulları belirlerken öncelikle ilgili okulun merkezi sınav puanlarını göz önünde bulundurmakta, öğrenciler hayat başarısının ön şartının merkezi sınavlara bağlı olduğunu düşünmektedirler (Yalçın, 2019). Merkezi sınavlara hazırlık uzun ve yorucu bir süreç olduğundan dolayı çocuklar üzerinde birçok olumsuz sonuçları olmakta ebeveynler de bu durumdan etkilenmektedir. Sınavlara hazırlık sürecinde ebeveynler; maddi ve manevi yönden oldukça yıpranmakta, daha fazla başarılı olmaları için çocukları üzerinde baskı kurmakta, aile içinde ise çok fazla iletişim sorunu yaşanmaktadır. Aykaç ve Atar’a (2014) göre önceki araştırma sonuçlarından yararlanılmaması ve pilot uygulamalar yapılmadan hızlıca değişim kararları alınması ortaöğretime geçiş sürecindeki yapılan en önemli hatalardır.

Türkiye’de önemli tartışma konularından birisi de kademeler arası geçiş sistemidir (Atılğan, 2018). Sınava dayalı modellerin öğrenciler ve ebeveynler üzerinde oluşturduğu baskı tartışmaların bir tarafında, tarafsızlık endişesi nedeniyle akademik geçmiş, sosyo-kültürel etkinlikler, öğretmen görüşü gibi daha esnek modellerin ülkeye uygun olamayacağı düşüncesi tartışmaların diğer tarafında yer almaktadır (Emin, 2018). Her ne kadar uygulamadaki son sistem, karma bir model olsa da öğrenciler arasındaki başarı farklılaşmalarının azaltılamaması, eşitsizliklerin giderilememesi, sosyo-ekonomik geçmişin başarıyı etkileme gücünün devam etmesi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun şekilde yönlendirilmemesi önemli sorunlar olarak görülmektedir (Demirbilek, 2022; Doğan ve Oktay, 2022).

Günümüzde eğitim ortamlarını ve öğrencilerin geleceğini şekillendiren ortaöğretime geçiş sisteminin paydaşların görüşleri ışığında değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Türkiye’de ilgili alan yazında bu bağlamda farklı araştırmalara rastlanmaktadır. Güler Arslan ve Çelik (2019) LGS’ye ilişkin matematik öğretmenlerinin görüşlerini, Demir ve Yılmaz (2019) LGS’ye yönelik veli görüşlerini, Karakaya, Bulut ve Yılmaz (2020) fen lisesi öğretmenlerinin TEOG ve LGS’ye yönelik görüşlerini, Ulusoy (2020) 8. sınıf öğrencilerinin LGS’ye ilişkin metaforik algılarını incelemişlerdir. Yapılan çalışmaların LGS’ye ilişkin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini içerdiği anlaşılmaktadır. Literatürde LGS’ye yönelik öğretmen adaylarının görüşlerinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Eğitim sisteminin özünü oluşturan şimdinin öğrencileri ve geleceğin öğretmenlerinin, ortaöğretime geçiş sistemi hakkındaki

görüşlerine başvurularak sisteme yönelik olumlu ve olumsuz algıların birlikte ortaya konulması, sistemin geliştirilmesine yönelik çözüm önerilerinin üretilecek olması bu çalışmanın özgünlüğünü göstermesi açısından önemlidir. Türkiye’deki tüm eğitim paydaşlarını yakından ilgilendiren ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili olarak geçiş sistemi uygulamalarını deneyimleyen öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesinin, sistemin etkililiğine ve oluşacak alan yazımına katkı sunacağı düşünülmektedir. Yapılan araştırma ile özellikle ortaöğretime geçiş sisteminin olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin öğretmen adaylarının algılarının belirlenmesinin; sistemin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağı, sorunların çözümüne ve yapılacak düzenlemelere yönelik öneriler sunulabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılacak olan çalışmada, öğretmen adaylarının ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili algılarının belirlenmesi ve sistemi geliştirmeye yönelik önerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda hazırlanan araştırma soruları şunlardır:

Öğretmen adaylarının;

1. Ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili algıları hangi yöndedir?
2. Ortaöğretime geçiş sistemi ve çıktıları ile ilgili olumlu algıları nelerdir?
3. Ortaöğretime geçiş sistemi ve çıktıları ile ilgili olumsuz algıları nelerdir?
4. Ortaöğretime geçiş sisteminin geliştirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseninin odak noktası bireylerin belirli bir olguyu tecrübe etmesinin ardından oluşturdukları anlamlardır (Edmonds ve Kennedy, 2017; Lichtman, 2013). Olgubilim, bireylerin yaşamı nasıl anlamlandırdıklarını ve algıladıklarını ortaya çıkarılmasında, olgunun özünün nasıl deneyimlediğinin keşfedilmesinde araştırmacıların tercih edebilecekleri en iyi araştırma desendir (Ceylan Çapar ve Ceylan, 2022; Yüksel ve Yıldırım, 2015). Türkiye’de “ortaöğretime geçiş sistemi”, eğitimin tüm paydaşları tarafından takip edilmekte, araştırmacılar tarafından da incelenen ve tartışılan bir olgu haline gelmiştir. Bu çalışmada da incelenen olgu olan “Türkiye’de ortaöğretime geçiş sistemi” ile ilgili öğretmen adaylarının deneyim ve algıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yapılan araştırmada öğretmen adaylarının ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili algılarının belirlenmesi ve sistemi geliştirmeye yönelik önerilerinin incelenmesi amaçlandığından çalışmada olgubilim deseni tercih edilmiştir.

Katılımcılar

Bu araştırmada, katılımcıların belirlenmesi sürecinde “kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Araştırmanın yapılma sürecinde üniversitelerde uzaktan eğitim verilmesi ve katılımcılara dijital ortamda daha kolay ulaşılacağı düşüncesiyle bu yöntem seçilmiştir. Nitekim Eygü ve Kılınç (2019), verilere daha hızlı ve rahat ulaşılacak istenildiğinde kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminin kullanılabileceğini ifade etmektedirler. Bu bağlamda çalışma grubu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören 147 öğretmen adayından oluşturulmuştur. Katılımcıların, 74 tanesi sınıf öğretmenliği, 73 tanesi ise matematik öğretmenliği bölümü birinci sınıfında öğrenim gören öğretmen adaylarıdır. Katılımcıların 65’i erkek, 82’si ise kızdır. Çalışma grubu, görüş formunu gönüllü olarak dolduran ve veri toplama aracını dijital ortamda yanıtlayan öğretmen adaylarından oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Olgubilim deseninde temel veri kaynağı, görüşmelerdir. Olgubilim deseninde araştırmacının çıkış noktası olgudur. Araştırmacı, araştırmaya konu olan olgu üzerine birey veya grupların olguyu nasıl deneyimlediklerini, deneyimlediklerini nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koyacak görüşme soruları hazırlamakta ve verileri bu sorular üzerinden toplamaktadır. Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen açık uçlu görüş formu, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma için hazırlanan taslak form, araştırma yöntemleri konusunda uzman bir akademisyen ile eğitim bilimleri alanında uzman iki akademisyenin görüşlerine sunulmuş, elde edilen geri bildirimlerle görüşme formuna son hali verilmiştir. Veri toplama aracıyla öğretmen adaylarından; ortaöğretime geçiş sistemine yönelik düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Bu amaçla öğretmen adaylarına dört adet açık uçlu soru (1)

Ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili düşünceniz ne yöndedir? (2) Ortaöğretime geçiş sisteminin yapısı ve çıktıları ile ilgili olumlu düşünceleriniz ve deneyimleriniz var mıdır, varsa nelerdir? (3) Ortaöğretime geçiş sisteminin yapısı ve çıktıları ile ilgili olumsuz düşünceleriniz ve deneyimleriniz var mıdır, varsa nelerdir? (4) Daha iyi bir ortaöğretime geçiş sistemi geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?) sorulmuştur. Çalışmanın amacı açıklanmış, çalışmaya katılmak isteyen öğretmen adaylarının, Anadolu Üniversitesi Uzaktan Yönetim Sistemini kullanarak cevap yazabilecekleri açıklanmıştır. Bu bağlamda hazırlanan veri toplama aracı, 08 Aralık 2021 tarihinde “Eğitim Sosyolojisi” dersini alan toplam 195 öğretmen adayına iletilmiş ve yanıtlama süresi olarak 7 gün verilmiştir. Çalışmaya 158 öğretmen adayı katılmış, çalışma için gerekli olan verileri içermeyen 11 adayın cevapları araştırmaya dâhil edilmemiştir. 147 öğretmenden elde edilen veriler yazılı metne dönüştürülmüş ve çalışmada veri olarak kullanılmıştır. Çalışma süreci boyunca araştırma etik ilkelerine uyulmuş, gönüllülüğe dayalı olarak veriler toplanmış ve katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Dijital ortamda katılımcıların verdikleri yanıtların analizinde “içerik analizi” yöntemi kullanılmıştır. İçerik analiziyle belli temalar oluşturulmakta, kodlar belirlenmekte ve kategorileştirilerek anlaşılır olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda çalışmada veriler, “verilerin kodlanması, kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması” aşamalarından geçirilerek analiz edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Çalışmada ayrıca doğrudan alıntılara yer verilerek içerik analizi sonucu elde edilen bulgular güçlendirilmiştir. Kodlamalardaki tutarlılık, alan uzmanı iki öğretim üyesinin desteği alınarak yapılmıştır. Bu bağlamda kodlama tutarlılığının hesaplanması sürecinde iki öğretim üyesi ile araştırmacı tarafından yapılmış olan kodlamalar üzerinde, uzlaşılan veya uzlaşılamayan kodlar ve temalar tespit edilmiştir. Uzlaşılamayan kodlar ve temalar için fikir alışverişinde bulunulmuş, kodlara ve temalara son şekli verilmiştir. Kodlayıcılar arası tutarlılığın hesaplanmasında Miles ve Huberman’ın (1994) “Uzlaşma yüzdesi = $[Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] \times 100$ ” şeklindeki formülü kullanılarak uyum düzeyi %88 olarak belirlenmiştir. Miles ve Huberman (1994), uyum düzeyinin %70 ve üzerinde hesaplanmasının çalışmanın güvenilir olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir. Çalışmada hesaplanan uyum düzeyine (%88) bakıldığında araştırmanın güvenilir olduğu söylenebilir. Bu bağlamda çalışmada 4 tema, 11 alt tema ve 85 kod üretilmiştir. Araştırmada katılımcılara, K1’den K147’ye kadar kod isimleri verilmiş ve doğrudan alıntılarda bu kod isimleri kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda düşünce ve algıların bireyin bulunduğu ortam ve şartlara bağlı olarak değişebileceği düşüncesi benimsenmektedir. Bu bağlamda çalışmada Lincoln ve Guba’nın (1985) inanılabilirlik, güvenilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirlik olarak ifade ettikleri inandırıcılık ölçütleri kullanılmıştır. Araştırmada, katılımcı teyidi işlemi yapılarak bulguların, kendi düşüncelerini yansıtmayı yansıtmadığı sorulmuştur. Güvenirliğin sağlanabilmesi için çalışmada, verilerin analizi ve yorumlanması süreçlerinde üç uzman araştırmacı yer almış ve araştırmacı üçgenleme tekniğinden (Denzin, 1978) yararlanılmıştır. Nitel araştırmalarda çalışmanın onaylanabilirliği açısından doğrudan alıntılar oldukça önemlidir ki bulgular, araştırmacının görüşleri yerine katılımcı ifadelerini içermelidir (Lincoln ve Guba, 1985). Yapılan araştırmada, onaylanabilirlik ölçütüne uygun olarak katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Aktarılabilirlikte örneklem seçimi ayrıntılı açıklanmalı, katılımcı özellikleri ve ortam rapora yazılmalıdır (Sharts-Hopko, 2002). Bu araştırmada örneklem seçimi, katılımcı özellikleri ve ortam yöntem kısmında açıkça yazılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde öğretmen adaylarının ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili algıları ve sistemi geliştirmeye yönelik önerileri tablolar yardımı ile gösterilmekte ve görüşlerden doğrudan alıntılar yapılmaktadır. Tablo 1’de ortaöğretime geçiş sistemine ilişkin olarak katılımcı algılarının dağılımı görülmektedir.

Tablo 1

Ortaöğretime Geçiş Sistemine İlişkin Katılımcı Algılarının Dağılımı

Ortaöğretime geçiş sistemine ilişkin algı	Frekans
Sistemin olumlu ve olumsuz yönleri vardır.	49
Sistemin olumlu yönü yoktur, olumsuz yönleri vardır.	98

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların; üçte birinin sistemin olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunduğunu ifade ederken üçte ikisinin ise sürecin hiçbir olumlu yönünün olmadığını belirtmektedir. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Türkiye’de öğrencilerin lise ve üniversite sınavlarına girerek bu sistem üzerinden farklı okullara geçme sistemini genel olarak olumsuz değerlendiriyorum. K8

Gerek test yönteminin gerekse kademeler arası geçişin tek bir sınava tabi tutulmasının olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. K27

Türkiye’de kademeler arasında geçiş aşamasında tek ölçütün sınavlar olması, öğrencilerin ilgi ve becerilerinin göz ardı edilmesi, hâlihazırdaki sistemin olumlu olarak gösterilebilecek bir yanını bırakmıyor. K65

Ben genel olarak olumsuz olarak değerlendiriyorum. K142

Ortaöğretime geçiş sistemine yönelik olumlu algılara ilişkin katılımcı görüşlerinin dağılımı Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2

Ortaöğretime Geçiş Sistemine Yönelik Olumlu Algılara İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt tema	Frekans	Kod
Olumlu algılar	Eşitliğe, adaletli ölçme ve yerleştirmeye fırsat vermesine yönelik algılar	23	Adaletli sistem, ayrımcılık yapılmaması, herkesin aynı sınava girmesi, objektiflik, disiplinli uygulama, bilen ve bilmeyenin ayırt edilmesi, objektif değerlendirme ve yerleştirme, akademik başarıya göre yerleştirme.
	Öğrencileri olumlu yönde etkilemesine yönelik algılar	22	Rekabet, azim, hırs, disiplinli çalışma
	Ülke gerçeklerine ve özelliklerine uygun olmasına yönelik algılar	15	Ülke gerçekleri, uygulama kolaylığı, öğrenci sayısı, genç nüfus, kalabalık nüfus, ülkenin yapısı

Yapılan analiz sonucunda ortaöğretime geçiş sistemine yönelik olumlu algılara ilişkin üç alt tema (Eşitlik ve adaletli ölçme ve yerleştirmeye fırsat vermesine yönelik algılar, öğrencileri olumlu yönde etkilemesine yönelik algılar, ülke gerçeklerine ve özelliklerine uygun olmasına yönelik algılar) ortaya çıkmıştır. “Eşitliğe, adaletli ölçme ve yerleştirmeye fırsat vermesine yönelik algılar” teması altında 8 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde; eşitliği sağladığı, yüksek ayırtecdiliğinin olduğu, adaletli ve disiplinli uygulandığı, ölçme ve yerleştirmede objektif olunduğu gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumlu yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Bu sınavlar bilen ile bilmeyeni ayırmakta etkili bir yöntem olması gerekçesiyle olumludur. K11

Tek olumlu yönü disiplinli bir şekilde sınav sisteminin uygulanmasıdır. K16

Öğrencinin seviyesinin belirli aralıklarla belirlenmesi ve test sonucuna göre öğrenciye uygun görülen okula yerleştirilmesi olumludur. K26

Bütün öğrenciler aynı sınava girmektedir ve bu durum işin içine kopya, hile gibi faktörlerin girmesini önlemektedir. K39

Kısmen de olsa öğrencilerin akademik başarılarına göre çeşitli liselere yönelmesi iyidir. K81

Bu sınavların herkese eşit şartlar altında yapılması, eşit kurallar konulması ve adaletli uygulanması gibi olumlu yanları bulunmaktadır. K110

“Öğrencileri olumlu yönde etkilemesine yönelik algılar” teması altında 4 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde öğrencileri disiplinli çalışmaya yönlendirmesi ve rekabet ortamı oluşturarak öğrencileri hırslandırması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumlu yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Olumlu olarak görebileceğim bir durum öğrencileri rekabet içinde yarıştırmasıdır. Belki bu rekabet bazı öğrencileri daha çok hırslandırıp başarıya götürüyor olabilir. K7

Sistem öğrenciyi istediği okul için gerçekten çok fazla çalışmaya zorluyor. Disiplin ve ders çalışma alışkanlığı edinme konusunda olumlu bir yön olabilir. K34

Olumlu olarak görebildiğim tek şey ise öğrencilerin bu sınavı kazanabilmeleri için öğrendikleri şeyleri tekrar etmelerine öncülük etmesidir. K66

Kademeler arası geçişin sınavla olmasının olumlu tarafı öğrencilerin belli bir bilgiye sahip olmasını gerektirmesidir. Öğrenci üst kademeye geçmek için çalışmakta ve bilgi edinmektedir. K121

“Ülke gerçeklerine ve özelliklerine uygun olmasına yönelik algılar” teması altında 6 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde, ülke gerçeklerine ve yapısına uygun olduğu, ülke nüfusunun ve öğrenci sayısının fazlalığından dolayı uygulama, değerlendirme ve yerleştirme kolaylığının ve güvenilirliğinin bulunduğu gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumlu yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Ben öğrenci sayısının fazlalığı yüzünden kademeler arası geçişte sınavların olmasını uygun buluyorum. K59

Milyonlarca öğrencinin girdiği sınavların uzun bir süreçte değil kısa bir süre içinde yapılması, değerlendirilmesi ve açıklanmasını olumlu buluyorum. K61

Bu sınavların olumlu yanı geniş kitleye aynı anda uygulamada sağladığı kolaylıktır. K106

Bizim gibi yüksek nüfusa sahip ülkeler için en uygun yöntemin sınav yöntemi olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu kadar fazla öğrencinin aynı anda ve eşit şartlara bir ölçme sürecinden geçirilmesinin sadece bu tür sınavlarla gerçekleştirilebileceğini düşünüyorum. K138

Tablo 3’te ortaöğretime geçiş sistemine yönelik olumsuz algılara ilişkin katılımcı görüşlerinin dağılımı görülmektedir.

Tablo 3

Ortaöğretime Geçiş Sistemine Yönelik Olumsuz Algılara İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt tema	Frekans	Kod
Olumsuz algılar	Öğrenciye yönelik etkilere ilişkin algılar	88	Psikolojik sorunlar, duygudurum bozuklukları, stres, baskı, kaygı, bunalım, depresyon, travma, psikoz, mutsuzluk, çekingenlik, başarısızlık korkusu, sosyal hayattan ödün verme, hayattan kopma
	Sistemin işleyişi, sınavın yapısı ve niteliğine yönelik algılar	76	Sürekli değişim, tek sınava bağlı yapı, yetersiz ölçme ve değerlendirme, soruların içeriği, zaman sorunu, zor ve uzun sorular, adrese dayalı yerleştirme sistemi, okulda öğrenilen bilgilerle soruların örtüşmemesi, ilgi ve yeteneklerin göz ardı edilmesi
	Okullar ve eğitim anlayışına yönelik etkilere ilişkin algılar	33	Okulun işlevsizleşmesi, “başarısız okul” algısı, ezbere dayalı eğitim, sınava dayalı öğretim etkinlikleri, sınava yönelik öğrenme, kalıcı öğrenmeyi sağlayamaması

Tablo 3'ün devamı

Eşitsizlik ve adaletsizliğe yönelik algılar	28	Eşitsizlik, adaletsizlik, sınavlı-sınavsız okul ayrımı, fırsat eşitsizliği, okul farklılıkları, rekabetçi yapı
Ebeveynlere yönelik etkilere ilişkin algılar	16	Okul dışı kaynaklara yönelim, ek kaynaklar, özel ders, özel okul, maddi yük, psikolojik sorun

Yapılan analiz sonucunda ortaöğretime geçiş sistemine yönelik olumsuz algılara ilişkin beş alt tema (Öğrenciye yönelik etkilere ilişkin algılar, sistemin işleyişi, sınavın yapısı ve niteliğine yönelik algılar, okullar ve eğitim anlayışına yönelik etkilere ilişkin algılar, eşitsizlik ve adaletsizliğe yönelik algılar, ebeveynlere yönelik etkilere ilişkin algılar) ortaya çıkmıştır. “Öğrenciye yönelik etkilere ilişkin algılar” teması altında 14 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerde psikolojik sorunlar ve duygudurum bozuklukları oluşturması, stres, baskı ve kaygı düzeylerini artırarak öğrencilerin bunalım, depresyon ve travma yaşamalarına neden olmakta, öğrencilere mutsuzluk, çekingenlik, başarısızlık korkusu yaşatması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Sınav sisteminin her öğrenci gibi bende de stres ve kaygıya yol açtığını söyleyebilirim. K6

Bu sınav uygulamaları öğrenci üzerinde kaygı oluşturup öğrenciyi hayatının sınavıymış gibi bir psikolojiye sürüklüyor. Öğrenci istediği yeri kazanamadığında kendini başarısız görüyor bu da öğrencinin kişilik gelişimini olumsuz yönde etkiliyor. K33

Sınav sisteminin gençleri çok fazla yıprattığını, sosyal yönden gelişemediklerini, büyük stres altında olduklarını ve ne olursa olsun gelecek kaygısı yaşadıklarını görmekteyiz. K62

Sistem, öğrencileri en güzel yaşlarında strese, depresyona, başarısızlık korkusuna itmektedir ve bu durum öğrencilerin sosyal hayatını çok kötü etkilemektedir. K66

Kademeler arası geçiş için düzenlenen merkezi sınavlar, öğrencileri kitlesi çok büyük bir rekabet ortamına sürükler ve bu büyük rekabet kendisiyle beraber çok büyük bir stres getirir. Öğrenciler, sınava gireceği yıl duygudurum bozukluklarıyla mücadele verirler. Tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de ebeveynler ve yakın çevre fertleri de sınava girecek öğrenci için yıl boyu bir istibdat ortamı sağlar. Tabiri caizse anasından emdiği süt burnundan gelen birçok sınav öğrencisi, sene sonunda sınavı kazansa da kazanamasa da bir tür psikoz yaşar. K75

Öğrenciler eğitim hayatlarında kademe atlarken sadece sınavlar üzerinden değerlendirilmeleri öğrencilerde sınava karşı ya antipatik bir tavır ya da üst düzey bir hırs yaratarak iki farklı şekilde psikolojilerini hırpalamaktadır. Sınav stresi dediğimiz bu durum öğrencileri sosyal anlamda çekingen yapabiliyor. K92

Sınavlar üzerinden değerlendirilmeler, öğrencilerde sınava karşı ya antipatik bir tavır ya da üst düzey bir hırs yaratarak iki farklı şekilde psikolojilerini etkiliyor. Sınav stresi dediğimiz bu durum öğrencileri sosyal anlamda asosyal olmasına sebep olabiliyor. Kademeler arası geçişleri sadece sınava bağlamak da öğrenciyi hayatından koparabiliyor. K104

4 yıllık birikimin, çalışmanın ve azmin sadece 1 tek sınavla ölçülmesi öğrencileri psikolojik olarak etkilemekte ve başarılı olamamaları takdirde onları ergenlik dönemlerinde bunalıma kadar sürükleyebilmektedir. K139

“Sistemin işleyişi, sınavın yapısı ve niteliğine yönelik algılar” teması altında 9 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde; sürekli değişikliğe uğraması, tek sınava bağlı bir yapı olması, sınavın zor ve uzun sorulardan oluşması, ölçme ve değerlendirmede yeterli olmaması, soruların içeriğinin okulda öğrenilen bilgilerle örtüşmemesi, adrese dayalı yerleştirme sisteminin bazı öğrencilerde rahatlamaya neden olması, ilgi ve yeteneklerin göz ardı edilmesi gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Öğrenciler sadece sınava odaklı ve ezberci bir sistemle yetiştiriliyor. Planlama sorunları, belirsizlik ve sürekli karar değiştirilmesi öğrencilerde motivasyon kaybına yol açıyor. K2

Öğrencilerin senelerce çalışıp emek vermelerinden sonra bunun sonucunun iki saatlik bir sınavla belirlenmesi bana göre öğrencilere haksızlık. K18

Öncelikle öğrenciler sürekli değişen eğitim sistemine ve sınav sistemine adapte olmakta zorluk yaşayabiliyorlar. Öğrenciler bu ani ve köklü olmayan değişikliklerden çok fazla etkilenebilmektedirler. Sınav sistemleri değiştirilirken bazı özellikleri iyileşirken bazı özellikleri de kötüleşebiliyor. K38

LGS sınavındaki sorular bana göre çok kaliteli ve üst düzey sorulardır. Ancak verilen eğitimle karşılaştığımda bu sınava uygun eğitim verilmemektedir yani sınava göre verilen eğitimin niteliği biraz düşüktür. K76

Bu tarz sınavlarda sadece bilişsel özellikler ölçülüyor oysaki sentez ve değerlendirme yani üst düzey özellikler ölçülemiyor bu da niteliği sorgulamamıza sebep olmaktadır. K80

Geçmişten günümüze kademeler arası geçişte kullanılan çoktan seçmeli sınav yönteminin tek başına değerlendirme ölçütü olarak kullanılması olumsuzlukların başında gelmektedir. Tek uygulamaya dayalı sınavlar, bireyin ilgi ve yeteneklerini açığa çıkarmada yetersiz kalmaktadır. K94

Bu sınavların yılda bir defa gerçekleştirilmesi ve sınav sistemlerinin sürekli değiştirilmesi öğrencilerde kafa karışıklığı yaratıp strese sokmakta ve sınavda başarılı olmalarını engellemektedir. K111

“Okullar ve eğitim anlayışına yönelik etkilere ilişkin algılar” teması altında 6 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde; okulun işlevsiz hale gelmesi, “başarısız okul” algısı oluşturmaması, ezbere dayalı eğitime zorlaması, sınava dayalı öğrenme ve öğretme etkinliklerine yönlendirmesi, kalıcı öğrenmeyi sağlayamaması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Sınavlar öğrencileri ezberci bireyler haline getiriyor. Sınavdan sonra beyin o bilgileri siliyor ve ortaya boş kendini geliştirememiş bireyler ortaya çıkıyor. K1

Mevcut geçiş sistemi okulun eğitim sistemindeki önemini kaybetmesine yol açıyor. Öğrenme öğretme süreçlerinde baskı yaratıyor. Sınavda sorulacak sorular dışındaki öğrenmeler öğrenciye gereksiz ve anlamsız geldiği için öğretmenler bilgiyi kullanabilme becerisini kazandırmak yerine sınavlarda sorulacak bilgileri öğretme eğilimine giriyorlar. K30

Liselere geçişte adrese dayalı lise, puanlı lise, nitelikli lise hepsi birbirine karışmıştır. Bu süreçte Anadolu liseleri ile mesleki ve teknik liseler, başarı oranı yüksek sınavla öğrenci alan okullara (Fen Lisesi ve proje okulları vb.) girecek puanı alamayan “başarısız” öğrencilerin devam ettiği kurumlar olarak düşünülmektedir. Birçok okul işlevini yitirmiştir. K43

Araç olmaktan çıkıp amaç haline dönüşen sınavlar, eğitim sistemini şekillendirmekte, okulun önemini azaltmakta ve öğretim programlarının işlevsizleşmesine neden olmaktadır. K71

Sınav sistemi ile okullar, üretken ve yaratıcı öğrenciler yerine sadece müfredatı ve soru kalıplarını ezberleyip hızlı test çözen öğrenciler yetiştirmektedir. K97

Sistem öğrencilerin son seneye kadar “nasıl olsa şimdi çalışmama gerek yok son sene çalışırım” deyip son sene geldiğinde ise çok fazla ders çalıştıkları ancak bu durumun onların psikolojisini bozmaktan başka bir işe yaramadığı görüşündeyim. K124

Bilgiye dayalı ezbere dayalı bir sınav sisteminde yenilikçi, yaratıcı ve özgürlükçü ders ortamları yaratılmıyor. Yaratıcı ve özgün düşünemeyen öğrenciler, bu becerilerden yoksun olduğu için meslek hayatında da sıkıntı çekiyor. Bilgiyi ulaşılabilecek bir şey olarak görmektense hazır olarak verilecek bir şey olduğunu düşünen bireyler yetişmiş oluyor. K135

“Eşitsizlik ve adaletsizliğe yönelik algılar” teması altında 6 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde; eşitlik ve adalete uymayan uygulamaların olması, sınavlı-sınavsız okul ayırımına gidilmesi, fırsat ve imkân eşitsizliğini engelleyememesi,

rekabetçi bir yapı olması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Tüm yılını çalışarak geçirip kendi bölgesinde bulunan en iyi okula girmeye çalışan kişinin yerine sırf adresi tutuyor diye çok da başarılı olmayan birinin bu okula yerleşmesi haksızlıktır. Bunun için emek veren yerine emek vermeyenin öne geçmesi bireylerde umutsuzluğa sebebiyet vermektedir. K9

Bütün öğrenciler aynı eğitim hakkına ya da aynı çalışma ortamına sahip değiller. Ama aynı sınav sistemiyle değerlendiriliyorlar. Kimi öğrenciler özel dersler, özel okullar arasında koştururken kimi öğrenciler ise çalışırken okumak zorunda kalabiliyor. K40.

Türkiye’de pek çok okul türü ve özel okullar arasında, eğitim, alt yapı, prestij ve saygınlık, olanaklar vb. bakımından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum da en temel de bizi fırsat eşitsizliğine götürüyor. K51

Sınavla geçiş sistemi birçok fırsat eşitsizliğine de neden olmaktadır. Kimi öğrenciler hem özel okul hem dershane hem de özel dersler ve de kaliteli eğitim alabilirken kimi öğrenciler de bu imkânlardan yoksundur. Dolayısıyla kademeler arasında geçişin sadece sınavla yapılması büyük bir eşitsizliğe neden olmaktadır. K76

Özel okul, devlet okulu gibi aynı müfredatı verdiklerini söyleyen ama aslında bakıldığında veriş şekilleri çok farklı olabilen okulları da göz önünde bulundurduğumuzda öğrenciler eşit şartlarda bu sınavlara hazırlanamıyor, ama aynı sorulardan oluşan bir sınava giriyorlar. K97

“Ebeveynlere yönelik etkilere ilişkin algılar” teması altında 6 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde; okul dışı kaynaklara yönelmesi, özel ders alınmasını ve özel okula gidilmesini teşvik etmesi, ebeveynlere maddi yük yüklemesi ve onlarda psikolojik sorunlar oluşturması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Sistem öğrencileri okul dışında özel kurumlara ve ek ders almaya yönlendirmekte, ebeveynlere daha fazla maddi yük oluşturmaktadır. K3

Merkezi geçiş sınavları, öğrenciler ve ebeveynler üzerinde stres ve baskı oluşturmakta öğrencileri okul dışı kaynaklara yönlendirmektedir. K15

Merkezi sınavlarla geçiş yapıldığı için öğrenci ve ebeveynlerin üzerindeki sınav stresi ve baskısı artmıştır. Aynı zamanda öğrenciler sınavda başarılı olmak için özel dersler, özel kurslar vb. desteklere ihtiyaçlar duymaktadır. K50

Gözlemlediğim kadarıyla bu sınavlar öğrencileri ve ailelerini her zaman strese sokuyor. K56

Ebeveynlerin sınav sürecinde stres altında kalıyorlar ve çocuklarına daha çok baskı yapıyorlar. K95

Tablo 4’te ortaöğretime geçiş sisteminin geliştirilmesine yönelik önerilere ilişkin katılımcı görüşlerinin dağılımı görülmektedir.

Tablo 4

Ortaöğretime Geçiş Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önerilere İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt tema	Frekans	Kod
Öneriler	Alternatif ölçme, değerlendirme ve yerleştirme politikaları	112	Bütüncül yaklaşım, çoklu değerlendirme, esnek sistem, her okulun kendi sınavını yapması, yeterlik sınavları, uygulamalı sınavlar, nesnel ve nitelikli ölçme, okul notlarına göre yerleştirme, süreç odaklı değerlendirme ve yerleştirme, farklı ölçütlere göre yerleştirme, yeteneğe göre yerleştirme, spor aktiviteleri, sosyal ve kültürel etkinlikler, projeler, fırsat eşitliğini sağlayan politikalar
	Okullarda yapılabilecek etkinlikler	25	Erken yaşta yöneltme ve yönlendirme, rehberlik servisinin etkin olması, öğretmenlerin etkili olması, yeteneklerin keşfedilmesi, adaletli uygulamalar, ilgi, istek ve becerilerin belirlenmesi
	Sınavın yapısı ve içeriğine yönelik yapılabilecekler	16	Birden fazla sınav, yılsonu sınavları, müfredatlarla örtüşen sınav içeriği, okuduğunu anlamaya yönelik sorular, bilgi ve becerinin ölçülmesi, açık uçlu sorular

Yapılan analiz sonucunda ortaöğretime geçiş sisteminin geliştirilmesine yönelik önerilere ilişkin üç alt tema (Alternatif ölçme, değerlendirme ve yerleştirme politikaları, okullarda yapılabilecek etkinlikler, sınavın yapısı ve içeriğine yönelik yapılabilecekler) ortaya çıkmıştır. “Alternatif ölçme, değerlendirme ve yerleştirme politikaları” teması altında 15 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde, bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi, çoklu ve esnek değerlendirme sisteminin uygulanması, her okulun kendi sınavını yapması, uygulamalı sınavların yapılması, nesnel ve nitelikli ölçmenin gerçekleştirilmesi, süreç odaklı ve okul notlarının göz önünde bulundurulduğu ölçme, değerlendirme ve yerleştirmenin yapılması, spor aktiviteleri, sosyal ve kültürel etkinlikler ve projelerin de yerleştirmelerde değerlendirilmeye alınması, fırsat eşitliğini sağlayan politikaların geliştirilmesi gibi önerilerin katılımcılar tarafından üretildiği anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Sadece girdiği sınavlar değil, okuldaki başarısı, tutum ve davranışları da göz önüne alınarak bireye puan verilmelidir. Çünkü sadece yüksek not almak değil, iyi örnek bir birey olmak da önemlidir. K1

Sınavlar merkezi şekilde değil her kurum kendisi sınav yapmalı. Lise bazında düşünürsek örneğin, fen lisesi kendi öğrenci profiline göre bir sınav hazırlamalı ve dileyenler girebilmeli. Keza diğer liselerde aynı mantıkla kendi öğrenci profillerine göre bir sınav yapmalı dileyenler bu sınavlara katılabilmeli. K2

Bence lise geçişlerinde öğrencilerin yeteneklerine göre yönlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim. Öğrenci bunun üzerine bir eğitim almalı ve geçişleri de yeteneklerine göre sağlanmalı. Ancak bunun öncesinde öğrenci genel olarak "genel kültür" bazında bir sınava tabi tutulabilir. K8

Her lisenin aynı seviyede eğitim vermesi gerektiğini düşünüyorum. Liseye geçiş sınavı ile lise seçmek yerine herkes evinin yakınındaki liseye gitse sorun çözülür gibi. K24

Öğrenci yeteneklerini ortaya çıkaran, bölgesel ve okullar arası farklılaşmaların olumsuz etkilerini ortadan kaldıran bir modelle uzun vadede doğru bir kademeler arası geçiş sağlanması mümkündür. K25

Birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi her okulun kendi belirlediği özel sınavlarına göre öğrencilerin yerleştirilmesi daha sağlıklı bir yöntem olacaktır. K27

Var olan potansiyeli körelten değil daha açığa çıkaran bir sistem olabilir. Öğrencileri birer robot gibi değil de gerçekten öğrenci olduğunu hissettiren bir sistem olmalı. Kaygıdan uzak, hayallerine ulaşmasına yakın olabileceği. K28

Öğrencilerin akademik başarılarının, el becerilerinin, yeteneklerinin birlikte değerlendirildiği bir model seçilebilir. Öğrencinin kariyer yaşantısı tek bir sınavla değil farklı bileşenlerin beraber etki ettiği bir yöntemle belirlenebilir. K35

Öğrenciler ortaöğretim notlarına göre tercih yapabilmelidir. K40

Öğrenme sürecine odaklanan, öğrencinin aktif öğrenmesine katkı sağlayan ve öncelik olarak bireyin yetenek ve ilgilerine yönelik nitelikli, donanımlı ölçme değerlendirme yöntemlerine geçiş yapılması gerektiğini düşünüyorum. K45

Okullardaki nitelik, altyapı ve sunulan olanakların tüm okullarda eşit olacak şekilde planlanıp eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalıdır. Meslek lisesi, Anadolu lisesi ve Fen lisesi gibi ayrımların ortadan kaldırılıp tüm öğrencilerin eşit bir şekilde gerek alınan derslerin niteliği gerek alınan derslerin içeriği ve gerek derslerin sayısının eşit olup tüm bunların yanında tüm öğrencilerin adil bir şekilde değerlendirildiği bir sınav sisteminin oluşturulmasını doğru buluyorum. K55

Liseye geçişte ki bu sistemi değiştirerek 5. 6. 7. 8. sınıflarda ki akademik başarı ortalaması ve 8. sınıfın sonunda yapılacak merkezi sınav ile öğrenciler değerlendirilip başarı barajına göre %50 üzerinde olan öğrencilerin Fen liseler, Sosyal bilimler ve bazı seçilmiş yüksek nitelikli Anadolu lisesi ve 1 tane seçilecek olan mesleki ve teknik lisesinin seçilmesiyle öğrencilerin yerleştirilmesine ve bu barajın altında kalan öğrencileri diğer Anadolu, imam hatip ve mesleki ve teknik liselere yerleştirilmesini daha doğru bulmaktayım. K60

Sınavların nitelikli olması için öncelikle eğitimin niteliği iyileştirilmelidir. Öğretmenlere daha fazla hizmet içi eğitim düzenlenmelidir. Ezberci eğitimin yerine yaparak yaşayarak öğretim benimsenmelidir. Öğrencileri öğretim esnasında daha fazla deneyim yaşamaları sağlanmalıdır. Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleğe yönlendirmek için uygun rehberlik hizmeti verilmelidir. Sınav sistemi ise sadece akademik becerilere odaklanmamalı; akademik becerilerin yanında fiziksel, sanat, spor, el becerileri ve yabancı dil gibi çeşitli alanlarda da öğrenciler değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. K69

Sınavlar yetenek odaklı olmalı bireyin özellikleri önemli derecede belirleyici olmalı. Öğrencilerin işsiz kalma korkusu olmamalı, yeteneği ne ise ona uygun iş alanı belirlenmeli. İnsanlarına değer veren, insanların haklarını yaşam kalitesini önemseyen ülkeler böyle yapmalı önce insana değer verilmeli tipikleştirilme yapılmamalı bireysellikler ve farklılıklar önemslenmelidir. Ezber sistemine son verilmeli, işlevsel bilgiler kazandırmak amaçlanmalıdır. K80

Ölçmelerin son aşamada uygulanması yerine portfolyo değerlendirmesi şeklinde öğrenci performanslarının yıl içerisinde akışında değerlendirilmesinin daha doğru olacağını ve öğrencileri daha az yıpratacağını düşünüyorum. K99

Öğrencilerin öğrenim hayatları boyunca olan performansları ve başarıları değerlendirilmeli. Bu şekilde öğrenciler sınav odaklı çalışmayı bırakıp öğrenmeye daha çok odaklanabilirler. K110

Bir üst kademeye öğrenci almak için öğrenci ailelerinin de görüş ve fikirleri alınarak kazandığı bölüme uygun olup olmadığı bir kurul tarafından değerlendirilmelidir. K122

Kademeler arası geçiş modeli; adil, herkese eşit olmalı, öğrenci özelliklerini dikkate almalıdır. Okul öğrenmeleri; değerli ve işlevsel hale getirmeli, öğrenci yeteneklerini keşfedici olmalıdır. K128

Kademeler arası geçiş sınavların da tekdüze sadece bilginin sınıandığı bir sınavdan ziyade öğrencilerin yeteneklerinin, becerilerinin ve ilgilerinin bilinmesi bu konulardaki başarılarına ve isteklerine göre yönlendirme yapılarak bir üst kuruma yerleştirilmeleri çok daha güzel olacaktır. Öğrencinin var olan hobileri, katıldığı kulüpler, okuduğu kitaplar, izlediği tiyatrolar, filmler ve kendini ne derece geliştirdiği gideceği bir üst kurum için önemli kriterler kabul edilmelidir. K144

“Okullarda yapılabilecek etkinlikler” teması altında 6 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde; yöneltme ve yönlendirmelerin erken yaşta yapılması, rehberlik servisinin etkin olması, öğretmenlerin etkili olması, yeteneklerin keşfedilmesi, ilgi, istek ve becerilerin belirlenmesi gibi önerilerin katılımcılar tarafından üretildiği anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Okullar tarafından etkili hazırlık kurslarının açılması, daha aktif ve etkin rehberlik yapılması, okullar arası nitelik farklılaşmalarının en aza indirilmesi gerekiyor. K5

Bu dönemde öğrenciler mesleki eğitim veya akademik eğitim tercihlerini ebeveynleriyle ve rehber öğretmenleriyle yapmalıdır. Öğrenciler gereksinim ve tercihleri gözetilerek yönlendirilmelidir. Ortaokul döneminde öğrenciler meslekler hakkında bilgilendirilmelidir. K11

Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin belirlenmesi için okullarda rehberlik servisleri aracılığıyla tespit çalışmaları yapılmalıdır. K49

Okullarda kurulacak güçlü bir rehberlik anlayışıyla öğrencilerin akademik başarı, ilgi ve yetenekleri izlenip değerlendirilebilir. K71

Geçişler sonuç odaklı değil süreç odaklı yapılabilir. Geçişler öğretmenlerin ve bizzat okulun kendisi tarafından öğrencilere süreç içerisinde verilen puanlarla gerçekleştirilebilir. Bunun yanında okuldaki davranışları, öğretmenlerin görüşleri, gitmek istediği okula uygun olup olmadığı vb. yönlerden de değerlendirilmelidir. Geçişler de merkezi bir sınav yerine her okul ya da üniversite kendi sınavını yapabilir. K116

Kademeler arası geçişlerin temelinde öğrencilerin ilgi alanları, yetenekleri ve istekleri baz alınan modeller uygulanmalıdır. Alt kademelerden itibaren öğrencileri bu alanlara yönlendirecek ve kendilerini keşfetmelerini sağlayacak uygulamalar olmalıdır. Kendini keşfeden ve yönlendiren öğrenciler olunca da istekleri doğrultusunda sonraki kademelere geçiş yapabilirler. K131

“Sınavın yapısı ve içeriğine yönelik yapılabilecekler” teması altında 6 kod belirlenmiştir. Bu tema katılımcı görüşlerinin ışığında genel olarak değerlendirildiğinde; her sene birden fazla sınav yapılması, müfredatlarla örtüşen sınav içeriğinin oluşturulması, okuduğunu anlamaya yönelik soruların hazırlanması, bilgi ve becerinin birlikte ölçülebileceği sınavların oluşturulması, sınavlarda açık uçlu soruların sorulması gibi önerilerin katılımcılar tarafından üretildiği anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşlerine örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Sınav sisteminin olmasını destekliyorum ama sorular müfredatlara uygun hazırlanmalı, sınav sadece son yıl değil her yıl yapılmalı ve bu sınavların ortalamasıyla öğrenci değerlendirilmelidir. Ezbere dayalı sorular yerine mantık, okuduğunu anlama ve yorumlama sorularına ağırlık verilmelidir. K14

Sadece sekizinci sınıfın sonunda değil altıncı ve yedinci sınıfa giden öğrencilerde sınava girebilmelidir. Böylece sınav puanı üç seneye yayılmış olur ve öğrencilerin üzerindeki stres ve baskı da azalabilir, daha rahat şekilde sınavlara hazırlanabilirler. K18

Öğrenci liseyi bitirene kadar herhangi bir sınava tabii tutulmamalıdır. Öğrenciler sınavdan yüksek not almak için çalışmayı bırakıp öğrenmek için çalışmaya başlarsa işte o zaman zaten bütün sorun kalkacaktır. K38

Bana göre geçiş sınavları son yıl değil de her sınıfın bitişinde ikinci dönemin sonunda yapılmalıdır. Bu şekilde her yıl yapılan sınavların ortalaması alınıp öğrencinin yerleştirme puanı belirlenmelidir. Bu sayede yerleşme durumu tek bir sınava bağlı olmaz ve öğrenciler yaptıkları yanlışları telafi etmek için diğer yıl daha çok çalışırlar. K42

Tek bir sınava odaklanmak yerine öğrencinin kendisini psikolojik ve akademik olarak hazırlaması için yıl içinde 2-3 sınava girerek ortalaması alınabilir. K112

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, 147 öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, katılımcıların üçte birinin ortaöğretime geçiş sisteminin olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunduğunu ifade etmekte, üçte ikisi ise sistemin hiçbir olumlu yönünün olmadığını belirtmektedir. Bu bağlamda ortaöğretime geçiş sistemine yönelik olumsuz algıların yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Korkmaz ve Şahin (2019) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin, ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşlerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmada, ortaöğretime geçiş sistemine yönelik olumlu algılara ilişkin üç alt tema (eşitlik ve adaletli ölçme ve yerleştirmeye fırsat vermesine yönelik algılar, öğrencileri olumlu yönde etkilemesine yönelik algılar, ülke gerçeklerine ve özelliklerine uygun olmasına yönelik algılar) ortaya çıkmıştır. Araştırmada “Eşitlik ve adaletli ölçme ve yerleştirmeye fırsat vermesine yönelik algılar” alt teması ile ilgili katılımcı görüşleri değerlendirilmiş, eşitliği sağladığı, yüksek ayırt ediciliğinin olduğu, adaletli ve disiplinli uygulandığı, ölçme ve yerleştirmede objektif olduğu gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumlu yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Nitekim yapılan bir araştırmada sosyo-ekonomik olarak gelişmiş bölgelerde eğitim alan öğrenciler ile gelişmemiş bölgelerde eğitim alan öğrencilerin rekabet edebilmeleri açısından merkezi sınavların gerekli olduğu vurgulanmıştır (Dinç vd., 2014). Ayrıca yapılan araştırmada, merkezi sınavda çıkan soruların ayırt edicilik düzeylerinin yüksek olduğu ve öğrencileri iyi ayırt ettiği belirtilmiştir. Benzer şekilde yapılan araştırmalarda, 2018 yılından itibaren yapılan ortaöğretime geçiş sınavlarında önceki yıllara oranla üst düzey becerileri ölçen soru sayısının daha fazla olduğu belirtilmektedir (Aydın ve Yazıcı, 2022; Kırnay-Dönmez ve Dede, 2020; Öztürk ve Masal, 2020). Araştırmada, öğrencileri disiplinli çalışmaya yönlendirmesi ve rekabet ortamı oluşturarak öğrencileri hırslandırması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumlu yönde algılandığı da anlaşılmaktadır.

Araştırmada, ülke gerçeklerine ve yapısına uygun olduğu, ülke nüfusunun ve öğrenci sayısının fazlalığından dolayı uygulama, değerlendirme ve yerleştirme kolaylığının ve güvenilirliğinin bulunduğu gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumlu yönde algılandığı gözlenmiştir. Nitekim yapılan araştırmalarda, Türkiye’de öğrenci sayısının çok fazla olması, arz talep dengesizliği, eğitim kalitesinin okul türüne göre farklılaşması ve sınav güvenilirliği gibi faktörlerden dolayı toplumda merkezi sınavların yapılması gerektiğine yönelik bir algı olduğu belirtilmektedir (Dinç vd., 2014; Şad ve Şahiner, 2016). Bu noktada Korkmaz (2014) ise objektif olarak yapılan merkezi sınavlardan uzaklaşmanın Türk eğitiminde yeni sorunlar oluşturabileceği konusuna dikkat çekmektedir.

Yapılan çalışmada, ortaöğretime geçiş sistemine yönelik olumsuz algılara ilişkin beş alt tema (Öğrenciye yönelik etkilere ilişkin algılar, sistemin işleyişi, sınavın yapısı ve niteliğine yönelik algılar, okullar ve eğitim anlayışına yönelik etkilere ilişkin algılar, eşitsizlik ve adaletsizliğe yönelik algılar, ebeveynlere yönelik etkilere ilişkin algılar) ortaya çıkmıştır. “Öğrenciye yönelik etkilere ilişkin algılar” teması ile ilgili katılımcı görüşleri değerlendirilmiş, öğrencilerde psikolojik sorunlar ve duygudurum bozuklukları oluşturması, stres, baskı ve kaygı düzeylerini artırarak öğrencilerin bunalım, depresyon ve travma yaşamalarına neden olmakta, öğrencilere mutsuzluk, çekingenlik, başarısızlık korkusu yaşatması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı anlaşılmaktadır. Araştırmada ortaöğretime geçiş sisteminin, özellikle öğrenciler üzerinde olumsuz birçok sonucunun olduğu söylenebilir. Yapılan araştırma sonuçlarına benzer şekilde geçiş sistemlerinde sıklıkla tercih edilen merkezi sınavların öğrencilerde stres ve kaygıya sebep olduğu (Acar ve Buldur, 2021; Toytok vd., 2019), öğrencilerde değersizlik hissi oluşturabildiği (Korkmaz ve Şahin, 2019), sıkıcı, korkutan, kaygılandırıcı ve tehlikeli bir yapıda olduğu (Baş ve Kıvılcım, 2019; Ulusoy, 2020) belirtilmektedir. Düşük düzeyde stres ve kaygı motivasyon artırıcı bir etki oluşturabilmektedir (Ulusoy, 2020). Fakat çocuğun yaşamının merkezini sınavın oluşturması ve bu sınava çok fazla önem atfedilmesi stres ve kaygı düzeyini yükseltmekte olup çocukların psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir (Şad ve Şahiner, 2016). 2018 yılından itibaren uygulamaya konulan ortaöğretime geçiş sistemi ile birlikte öğrencilerin daha fazla sosyalleşmesi, stres ve kaygı düzeyinin azaltılması amaçlanmış ve sınava girmek isteğe bağlı hale getirilmiş olsa da ortaokul son sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun sınava girdiği de gözlenmiştir (Güler vd., 2019). Yalçın (2019) öğrencilerin, sınav sistemini sosyal faaliyetleri azaltan bir yapıda gördüklerini ve sınavın hayatlarının merkezinde olmadığı durumda sosyal etkinliklere daha çok

zaman ayırabileceklerini belirtmiştir. Kumandaş ve Kutlu (2014), sınıf düzeyi arttıkça özellikle başarı düzeyi yüksek öğrencilerin, aileleri ve arkadaşları ile iletişimlerinin zayıfladığını ve zamanlarının büyük bir bölümünü ders çalışma ve test çözmeye ayırdıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda merkezi sınavların öğrencilerin sosyal ilişkilerinde bozulmalara neden olduğu da söylenebilir.

Araştırmada “Sistemin işleyişi, sınavın yapısı ve niteliğine yönelik algılar” teması ile ilgili katılımcı görüşleri değerlendirilmiş, sürekli değişikliğe uğraması, tek sınava bağlı bir yapı olması, sınavın zor ve uzun sorulardan oluşması, ölçme ve değerlendirmede yeterli olmaması, soruların içeriğinin okulda öğrenilen bilgilerle örtüşmemesi, adrese dayalı yerleştirme sisteminin bazı öğrencilerde rahatlamaya neden olması, ilgi ve yeteneklerin göz ardı edilmesi gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı anlaşılmıştır. Nitekim Dinç ve diğerleri (2014), çok sık yapılan sistem değişikliklerinin istikrarsızlığa neden olduğunu ve düzenli bir yapının oluşturulmadığını vurgulamıştır. Aksoy ve Arık (2017), eğitim sisteminde daha çok ani ve katılımcı olmayan düzenlemelerin yapıldığını, plan, hazırlık ve uygulama süreçlerinde veri temelli anlayışın benimsenmesi gerektiğini vurgulayarak eğitim paydaşlarının tüm süreçlere katılımlarının gerekli olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan kademeler arası geçişte sıklıkla tercih edilen çoktan seçmeli sınav yönteminin tek başına bir değerlendirme ölçütü olarak kabul edilmesi öğrencilerin stres, kaygı ve korku gibi durumları yaşamalarına, rekabetçi bir yarışa zorlanmalarına, sosyal etkinliklerden uzaklaşmalarına neden olmaktadır (Karaşahinoğlu, 2015). Yapılan araştırmalarda; merkezi sınavdaki soruların derslerin öğretim programlarında yer alan kazanımlarla uyumlu olmadığı, ders kitaplarında yer alan örnekler ile sınavda yer alan beceri temelli soruların birbiriyle örtüşmediği, sınavla öğrenci alan okulları kazanamayacağına inanan öğrencilerin, yerel yerleştirme ile herhangi bir okula yerleşebilecekleri düşüncesi ile okula ve derslere ilgi göstermedikleri ve bu nedenle motivasyon düzeylerinin düşük düzeyde kaldığı belirtilmektedir (Erden, 2020; Kızırcan ve Nacaroglu, 2019; Pura, 2020).

Yapılan araştırmada, okulu işlevsizleştirilmesi, ezbere dayalı eğitime zorlaması, sınava dayalı öğrenme ve öğretme etkinliklerine yönlendirmesi, “başarısız okul” algısı oluşturması, kalıcı öğrenmeyi sağlayamaması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı gözlenmiştir. Yalçın’a (2019) göre, Türkiye’de kademeler arası geçişte uygulanan sınavlar nedeniyle eğitim öğretimin temel amaçlarından uzaklaşmakta, derslerin içeriği ve işlenişini sınavlarda çıkabilecek konular ve sorular belirlemektedir. Öğrencinin yerleşeceği okulu merkezi sınavdan aldığı puan belirlediği için eğitimin tüm paydaşları okuldan daha çok sınavı önemsemektedir (TED, 2010). Nitekim Ormancı ve diğerleri (2018), LGS ile birlikte öğretmenlerin büyük bir kısmının çoktan seçmeli sorulara yöneldiklerini, deney ile etkinliklere çok az zaman ayırdıklarını ve düz anlatıma yöneldiklerini belirlemişlerdir. Bu bağlamda araştırmalarda merkezi sınavların, öğretmen ve öğrencileri ezberci bir anlayışa yönelttiği ve eğitimin niteliğini düşürdüğü ifade edilmektedir (Atıla ve Özeken, 2015; Çakıoğlu, 2019; Yılmaz ve Altinkurt, 2011).

Araştırmada; eşitlik ve adalete uymayan uygulamaların olması, sınavlı-sınavsız okul ayırımına gidilmesi, fırsat ve imkân eşitsizliğini engelleyememesi, rekabetçi bir yapı olması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde sınavla öğrenci alan okul sayısının azlığı ve yerel yerleştirmede kullanılan ölçütler ve yaşanan sorunlar paydaşlar tarafından sistemin olumsuz yönleri olarak görülmektedir (Demir ve Yılmaz, 2019, Kalsen ve Yiğit-Öztek, 2021). 2018 yılında uygulanmaya başlanan sistemle birlikte sınavın etkisi kısmen azaltılmış, adres ve ortaokul başarı puanı gibi ölçütler yerel yerleştirmede dikkate alınmıştır. Ancak sınavla öğrenci alan kurumların sayısının az olması, yerel yerleştirmelerde diğer kurumlara öğrencinin istememesine rağmen mecburiyetten gidecek olması gibi sorunlarla da karşılaşmaktadır (Demirbilek, 2022). Sınavla öğrenci alan okul sayısının azlığı bu okulları kazanmak için ek kaynak, dersane ve özel ders gibi takviyelerin gerektiği düşüncesi ile bazı ailelerin bu imkanlarının olması bazılarının ise olmaması fırsat eşitsizliğinin oluşmasına neden olabilmektedir (Pura, 2020). Dünya Bankası’nın (2005) raporuna göre, Türkiye’de okullar arasında fiziksel, insan kaynağı ve okul türü açılarından önemli farklılaşmalar bulunmaktadır. Bu sistemde öğrencilerin evlerine yakın bir okula yerleşmeleri olumlu karşılırken okulların niteliğinin farklılık göstermesi olumsuz değerlendirilmektedir (Çakıoğlu, 2019). Yücel (2013), sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan düşük düzeydeki ailelerin imkanları kısıtlı okulların bulunduğu bölgelerde ikamet ettikleri ve çocuklarını başarı düzeyi düşük okullara göndermek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir.

Koçyiğit ve diğerlerinin (2018) araştırmalarında da öğrencilerin çoğunluğunun okul tercihinde en önemli faktörlerin, ebeveyn isteği ve mecburiyet olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Ebeveynlere yönelik etkilere ilişkin algılar” teması ile ilgili katılımcı görüşleri değerlendirilmiş, okul dışı kaynaklara yönelmesi, özel ders alınmasını ve özel okula gidilmesini teşvik etmesi, ebeveynlere maddi yük yüklemesi ve onlarda psikolojik sorunlar oluşturması gibi nedenlerle ortaöğretime geçiş sisteminin olumsuz yönde algılandığı anlaşılmıştır. TED’e (2010) göre merkezi sınavlar, öğrenci ve ailelerin yaşamlarını normal olarak sürdürebilmelerine engel olmaktadır. Kalsen ve Yiğit-Öztek’in (2021) göre, adrese dayalı yerleştirme sisteminin bazı aileleri adres değişikliğine zorlaması, merkezi sınavın ise bazı aileleri özel okullara yönelmesi sistemin başlıca sorunlarından. Türkiye’de liselere geçiş sistemlerindeki değişikliklerde; okul dışı kaynaklara ve dershaneye olan bağımlılığı azaltmak, okulu merkeze almak, öğrenci yetenek ve yeterliliklerini daha iyi tespit etmek, sınav stresini azaltmak, eğitim kalitesini artırmak amaçlanmasına rağmen yapılan araştırmalarda merkezi sınavların, dersane ve özel ders ihtiyacını azaltmadığı hatta daha da artırdığı belirtilmiştir (Atılğan, 2018; Gür vd., 2021; Şad ve Şahiner, 2016).

Çalışmada, ortaöğretime geçiş sisteminin geliştirilmesine yönelik önerilere ilişkin üç alt tema (Alternatif ölçme, değerlendirme ve yerleştirme politikaları, okullarda yapılabilecek etkinlikler, sınavın yapısı ve içeriğine yönelik yapılabilecekler) ortaya çıkmıştır. “Alternatif ölçme, değerlendirme ve yerleştirme politikaları” teması ile ilgili katılımcı görüşleri değerlendirilmiş, bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi, çoklu ve esnek değerlendirme sisteminin uygulanması, her okulun kendi sınavını yapması, uygulamalı sınavların yapılması, nesnel ve nitelikli ölçmenin gerçekleştirilmesi, süreç odaklı ve okul notlarının göz önünde bulundurulduğu ölçme, değerlendirme ve yerleştirmenin yapılması, spor aktiviteleri, sosyal ve kültürel etkinlikler ve projelerin de yerleştirmelerde değerlendirilmeye alınması, fırsat eşitliğini sağlayan politikaların geliştirilmesi gibi önerilerin katılımcılar tarafından üretildiği anlaşılmıştır. Dinç ve diğerleri (2014) ve TEDMEM’e (2016) göre ortaöğretime geçişte uygulanan sınavlar kaçınılmazdır ancak yerleştirmelerde öğrencinin ilgi ve yetenekleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Ortaöğretime geçişte, merkezi sınavın yanı sıra sosyal etkinliklere katılım, öğretmen görüşleri ve okul başarı puanının da dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir (Buyruk, 2014; Büyüköztürk, 2016; Demir ve Yılmaz, 2019; İzci vd., 2014).

“Okullarda yapılabilecek etkinlikler” teması ile ilgili katılımcı görüşleri değerlendirilmiş, yönlendirme ve yönlendirmelerin erken yaşta yapılması, rehberlik servisinin etkin olması, öğretmenlerin etkili olması, yeteneklerin keşfedilmesi, ilgi, istek ve becerilerin belirlenmesi gibi önerilerin katılımcılar tarafından üretildiği görülmüştür. Erdem’e (2014) göre, okul rehberlik servisleri daha etkin ve işlevsel hale getirilmeli, ilköğretim döneminde öğrencilerin yetenekleri belirlenmeli ve ortaöğretimde kampüs liseler kurularak ilgi ve yeteneklerine göre öğrencilerin akademik ve mesleki programlara yerleştirilmeleri sağlanmalıdır. “Sınavın yapısı ve içeriğine yönelik yapılabilecekler” teması ile ilgili katılımcı görüşleri değerlendirilmiş, her sene birden fazla sınav yapılması, müfredatlarla örtüşen sınav içeriğinin oluşturulması, okuduğunu anlamaya yönelik soruların hazırlanması, bilgi ve yeteneklerin birlikte ölçülebileceği sınavların oluşturulması, sınavlarda açık uçlu soruların sorulması gibi önerilerin katılımcılar tarafından üretildiği gözlenmiştir. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarabilecek ölçme değerlendirme uygulamalarının sadece kademeler arası geçiş sürecinde değil tüm eğitim süreçlerinde işe koşulması gerektiği önerisinde bulunulan araştırmalar bulunmaktadır (Dinç vd., 2014).

Öneriler

Ortaöğretime geçiş sistemine ilişkin yapılması planlanan değişikliklerin uzun soluklu, sürdürülebilir ve tutarlı olması, paydaş görüşleri alınmadan paydaşları kaygıya, belirsizliğe, karamsarlığa düşürecek ani değişikliklerden kaçınılması, geçiş sisteminin öğrencilerin bireysel özelliklerine (ilgi, istek ve beceri) göre yönlendirilmelerine imkân sağlayacak merkezi sınavlarla birlikte öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin, sosyal ve kültürel etkinliklerinin, akademik başarılarının, öğretmen görüşlerinin değerlendirmeye alındığı ülke gerçekleriyle örtüşen alternatif ölçme, değerlendirme ve yerleştirme sistemlerinin belirlenmesi ve uygulanması, sonuç odaklı ölçme değerlendirme anlayışı yerine süreç odaklı ölçme değerlendirme yaklaşımının benimsenmesi, merkezi sınav soruları ile müfredat arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi, yerel yerleştirme sisteminin gözden geçirilerek uygulamada karşılaşılan

sorunların giderilmesi, sosyo-kültürel ve ekonomik olarak kısıtlı imkânlarla sahip öğrencilerin daha fazla desteklenmesi, sınav baskısını ve okul dışı kaynaklara bağımlılığını azaltacak değişikliklerin yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Acar, M. ve Buldur, S. (2021). Fen bilimleri öğretmenlerinin gözünden merkezi sınavlar: Olumlu ve olumsuz etkileri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 390-414. <https://doi.org/10.18039/ajesi.758369>
- Aksoy, D. ve Arık, B. M. (2017). *Liselere geçişte yeni sistem ve nitelikli ortaöğretim için yol haritası*. Eğitim Reformu Girişimi Bilgi Notu. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/TEOG_BilgiNotu.07.12.17.web_.pdf
- Akyüz, Y. (2010). *Türk Eğitim Tarihi (M. Ö 1000-M.S.2010)*. Pegem Akademi.
- Argon, T. ve Soysal, A. (2012). Seviye belirleme sınavına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 446-474.
- Atılğan, H. (2018). Türkiye’de kademeler arası geçiş: Dünü-bugünü ve bir model önerisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-18. <https://doi.org/10.12984/egefd.363268>
- Atila, M. E. ve Özeken, Ö. F. (2015). Temel eğitimden ortaöğretime geçiş sınavı: Fen bilimleri öğretmenleri ne düşünüyor? *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), <https://doi.org/124-140>. 10.7822/omuefd.34.1.7
- Aydın, B. ve Yazıcı, H. (2022). Liselere Geçiş Sistemi’nin ortaokul öğrencilerinin okul başarılarına nasıl yansıdığına ilişkin öğretmen görüşleri. *Journal of Qualitative Research in Education*, 30, 132-160. <https://doi.org/10.14689/enad.30.6>
- Aykaç, N. ve Atar, E. (2014). *Geçmişten günümüze ilköğretimden ortaöğretime geçiş sisteminin değerlendirilmesi*. İçinde A. Akdoğanbulut-İnsan ve A. Yavuz-Akengin (Edt.). Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze eğitimde kademeler arası geçiş ve yeni modeller uluslararası kongresi (ss. 83-104). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Bakioğlu, A. ve Göçmen, G. (2016). Singapur eğitim sistemi. A. Bakioğlu (Ed.). *Karşılaştırmalı eğitim yönetimi* (s.127-149). Nobel Akademi.
- Baş, G. ve Kıvılcım, Z. S. (2019). Türkiye’de öğrencilerin merkezi sistem sınavları ile ilgili algıları: bir metafor analizi çalışması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 639-667. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.8m>
- Biçer, D. (2014). *Ortaöğretime geçiş sürecinin Almanya ve Rusya örnekleriyle karşılaştırılması ve yaşanan sorunlara çözüm önerileri*. İçinde A. Akdoğanbulut-İnsan ve A. Yavuz-Akengin (Edt.). Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze eğitimde kademeler arası geçiş ve yeni modeller uluslararası kongresi (ss. 603-618). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Buyruk, H. (2014). Öğretmen performansının göstergesi olarak merkezi sınavlar ve eğitimde performans değerlendirme. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 28-42.
- Büyüköztürk Ş. (2016). Sınavlar üzerine düşünceler. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 345-356.
- Ceylan Çapar, M. ve Ceylan, M. (2022). Durum çalışması ve olgubilim desenlerinin karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Özel sayısı*, 295-312. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227359>
- Çakıoğlu, V. (2019). *Ortaöğretime geçiş sistemine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi* (Tez No: 548842) [Yüksek Lisans, Mersin Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M. ve Meçik, O. (2013). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: 1923-2011 (kantitatif bir yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 29-48.
- Çaylar, F. N. (2020). *8. sınıf öğrencilerinin Liselere Geçiş Sınavı’na (LGS) yönelik görüşleri (Kars ili örneği)* (Tez No: 636874) [Yüksek Lisans, Kafkas Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

- Çelen, F. K., Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2011). *Türk Eğitim Sistemi ve PISA sonuçları*. Akademik Bilişim'11-XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 2-4 Şubat 2011, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Çelik, Z., Boz, N., Arkan, Z. ve Toklucu, D. K. (2017). TEOG yerleştirme sistemi: Güçlükler ve öneriler. *SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı)*, 94 (1). <https://www.researchgate.net/publication/320628250>
- Demir, S. B. ve Yılmaz T. A. (2019). En iyisi bu mu? Türkiye’de yeni ortaöğretime geçiş politikasının velilerin görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 164-183. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.43815-445515>
- Demirbilek, M. (2022). Ortaöğretime geçişte alternatif modeller. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53, 133-149. <https://doi.org/10.53444/deubefd.987848>
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. McGraw-Hill.
- Dinç, E., Dere, İ. ve Koluman, S. (2014). Kademeler arası geçiş uygulamalarına yönelik görüş ve deneyimler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(17), 397-423.
- Doğan, S. ve Oktay, Y. (2022). Liselere Geçiş Sınavı (LGS) hazırlık sürecinin değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 963-992. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1054829>
- Dünya Bankası (2005). *Okul öncesi eğitimden orta öğretime etkili, adil ve verimli bir eğitim sisteminin sürdürülebilir yolları* (Rapor No: 32450-TU). The World Bank.
- Edmonds, W. A., & Kennedy, T. D. (2017). *Phenomenological perspective. In an applied guide to research design: Quantitative, qualitative, and mixed method*. Sage.
- Emin, M. N. (2018). *2023 Eğitim Vizyon Belgesi: Ortaöğretim ve sınavlar*. SETA Perspektif.
- Erdem, A. R. (2014). *Yükseköğretime geçişin kritiği. Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze eğitimde kademeler arası geçiş ve yeni modeller*. Uluslararası Kongresi’nde Sunulan Bildiri, 16-18 Ocak 2014, Antalya.
- Erden, B. (2020). Türkçe, matematik ve fen bilimleri dersi beceri temelli sorularına ilişkin öğretmen görüşleri. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 270-292.
- Eygü H. ve Kılınc A. (2019). Sosyo-ekonomik gelişmişlik algısı üzerinde etkili olan faktörlerin sıralı logit model yardımıyla araştırılması: Erzurum-Kayseri örneği. *Journal of Academic Value Studies*, 5, 1023-1040. <https://doi.org/10.29228/javs.38807>
- Griebel, W., & Niesel, R. (2004). *Promote the ability of children in day care centers to successfully cope with change*. Weinheim: Beltz.
- Güler, M., Arslan, Z. ve Çelik, D. (2019). 2018 liselere giriş sınavına ilişkin matematik öğretmenlerinin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 337-363.
- Gür, B. S., Öztürk, A., Özer, M., & Suna, E. (2021). The effect of changes in the transition to secondary education systems on mathematics achievement. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 50(2), 1437-1463. <https://doi.org/10.14812/cuefd.887197>
- Harris, J., & Nowland, R. (2020). Primary-secondary school transition: Impacts and opportunities for adjustment. *Journal of Education & Social Sciences*, 8(2), 55-69. <https://doi.org/10.20547/jess0822008205>
- İzci, E., Göktaş, Ö. ve Şad, S. N. (2014). Öğretmen adaylarının alternatif ölçme değerlendirmeye ilişkin görüşleri ve yeterlilik algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 15(2), 37-57.

- Kalsen, C. ve Yiğit-Öztekin, H. (2021). Liselere geçiş sisteminin öğrencileri özel okullara yönlendirip yönlendirmediğine ilişkin öğretmen ve veli görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 838-852. <https://doi.org/10.24315/tred.735552>
- Karakaya, F., Bulut, A. E. ve Yılmaz, M. (2020). Fen lisesi öğretmenlerinin TEOG ve LGS sistemlerine yönelik görüşleri. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 116-126.
- Karavaşinoğlu A. (2015). Öğrencilerin metaforik sınav algıları ile velilerin okula yönelik görüşleri arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kırnap-Dönmez, S. M. ve Dede, Y. (2020). Ortaöğretime geçiş sınavları matematik sorularının matematiksel yeterlikler açısından incelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, 7(2), 363-374.
- Kızılkapan, O. ve Nacaroglu, O. (2019). Fen bilimleri öğretmenlerinin merkezi sınavlara (LGS) ilişkin görüşleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 701-719.
- Koçyiğit, M., Eğmir, E. ve Akçıl, M. (2018). Lise son sınıf öğrencilerinin gözü ile eğitime ve yükseköğretime bir bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 119-141.
- Korkmaz, İ. (2014, 16-18 Ocak). *Türk eğitim sisteminde kademeli geçiş için bir model önerisi*. Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi'nde Sunulan Bildiri. Atatürk Araştırma Merkezi, Antalya.
- Korkmaz, C. ve Şahin, M. (2019). Liselere kayıt sistemine yönelik öğretmen görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(4), 9-20.
- Kumandaş, H. ve Kutlu, Ö. (2014). Yükseköğretime öğrenci seçmede ve yerleştirmede kullanılan sınavların oluşturduğu risk faktörlerinin okul başarısı üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(74), 15-31.
- Lichtman, M. (2013). *Qualitative research in education: A user's guide*. Sage Publications.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). *Ortaöğretime geçiş tercih ve yerleştirme kılavuzu*. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_06/25104443_evraak8071216911865128306.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023). *Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739*. Resmi gazete, 14574. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Ormancı, Ü., Çepni, S. ve Ülger, B. B. (2018). Fen bilimleri öğretmenlerinin ortaöğretime geçiş ortak sınavları hakkındaki görüşleri. *Academy Journal of Educational Sciences*, 2(1), 1-15. <https://doi.org/10.31805/acjes.422031>
- Öztürk, N. ve Masal, E. (2020). Sınavla öğrenci alacak ortaöğretim kurumlarına ilişkin merkezi sınav matematik sorularının PISA matematik okuryazarlığı yeterlilik düzeyleri açısından sınıflandırılması. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 4(1), 17-33.
- Pura, B. (2020). *Ortaöğretime geçiş sistemi* (Tez No: 623011) [Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Sharts-Hopko, N. C. (2002). Assessing rigor in qualitative research. *Journal of the Association of Nurses In Aids Care*, 13(4), 84-86.
- Şad, S. N. ve Şahiner, Y. K. (2016). Temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sistemine ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 53-76.

- Dutch Organisation for Internationalisation in Education (NUFFIC) (2015). *The Estonian education system described and compared with the Dutch system*. <https://www.nuffic.nl/en/publications/find-a-publication/education-system-estonia.pdf>
- Taşkın, G. ve Aksoy, G. (2018). Öğrencilerin ve öğretmenlerinin TEOG sistemi görüşleri ışığında ortaöğretime geçiş sisteminden beklentileri. *International Journal of Active Learning*, 3(1), 19-43.
- Türk Eğitim Derneği (TED) (2010). *Ortaöğretime ve yükseköğretime geçiş sistemi*. <http://portal.ted.org.tr/yayinlar/ortaogretimeveyuksekogretimegecissistemi.pdf>
- TEDMEM. (2016). 2016 yılı eğitim değerlendirme raporu. Türk Eğitim Derneği.
- Toytok, E. H., Eren, Z. ve Gezen, M. O. (2019). 8. sınıf öğrencilerinin sınav hazırlık sürecindeki destek ağlarının sosyal ağ analizi. *Electronic Turkish Studies*, 14(2), 801-825. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14773>
- Ulusoy, B. (2020). 8. sınıf öğrencilerinin liselere geçiş sınavına (LGS) ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 186-202. <https://doi.org/10.51119/ereegf.2020.5>
- World Bank. (2005). *Turkey: Education sector study*. (Report No: 32450-TU). The World Bank. http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY/Resources/361616-1142415001082/ESS_Main_Report_V1.pdf
- Yalçın, E. (2019). *Liseye Giriş Sınavı'nın (LGS) yönetici, öğretmen, öğrenci ve veliye göre incelenmesi sistemi* (Tez No: 550937) [Yüksek Lisans, Akdeniz Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. (2011). Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 942-973.
- Yücel, C., Boyacı, A., Demirhan, G. ve Karataş, E. (2013). Demirhan Milli Eğitim örgüt sisteminde 'kayıt alanı' (hinterland) uygulamasının yönetsel işlevselliğinin değerlendirilmesi ve ekonomik, sosyal ve kültürel sermaye açılarından doğurduğu problemlerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 135-151.
- Yüksel, P. ve Yıldırım, S. (2015). Eğitim ortamlarında fenomenal çalışmaları yürütmek için teorik çerçeveler, yöntemler ve prosedürler. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6(1), 1-20. <https://doi.org/10.17569/tojqi.59813>